

כפר דרום ת"ו - שבי דרום

כניסת שבת:

תל אביב 18:48

ירושלים 18:33

באר שבע 18:50

פרשת השבוע
בראי הארץ ומצוותיה
מבית מכון התורה והארץ

פרשת וארץ

פרשת כי תצא

כתב: יואל יעקבי

י"ב אלול תשע"ה | גיליון 28

"לא תזרע כרמך כלאים פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם" (דברים כ"ב, ט')

פרשת כי תצא: קידוש בכלאי הכרם

איסור כלאי הכרם גורר בעקבותיו הפסד היבול "פן תקדש המלאה" כשהכוונה לקלקול שנוצר בעולם. הקדושה החיובית והשלילית מבטאות רצון לצאת מהגדר הרגיל של המציאות. הר המלך נזכר בהקשר של ביעור פירות שביעית, אך מיקומו אינו ברור מספיק – הר אפרים, ההר של ארץ יהודה ואולי מערב השומרון?

– "תקדש אש" – יהיו טעונים שריפה. האם זו הסיבה שלא לזרוע כלאי הכרם? כדי שלא ייגרם נזק כספי? לכאורה היה צריך לכתוב: לא תזרע כרמך כלאים, ואם זרעת כרמך כלאים – הזרע ותבואת הכרם יתקדשו. המילים "פן תקדש" אינן מובנות.

שמירה על מצוות כדי שהרכוש לא יאבד!?

מעשה במפעל לייצור מזון שהפך למצליח בתחומו בזכות ההשגחה המהודרת שמעטרת את תוצרתו. שלא תטעו, הבעלים של המפעל אינו זקוק להשגחה המהודרת וגם לא להשגחה מינימאלית, אבל לצורכי עסקים הוא מוכן להסכים לשלם לבד"ץ המדובר עבור ההשגחה וגם להיענות לכל דרישותיו המחמירות בתחום המזון.

פעם אחת ביקש מיועצנו לשדרג את הטעם של אחד המוצרים על ידי הוספת רכיב מסוים המוכר היטב בתעשיית המזון. הוא הזמין כמות גדולה מאותו רכיב מאחת החברות המובילות בתחום, שעד מהרה הונחה במחסן המפעל. משגיח הכשרות, בביקור שגרתי במחסן נתקל בשקים הרבים, וכשראה את תעודת המשלוח הבין שהרכיב המדובר לא יזכה לאישור הבד"ץ. הוא מיהר לבעל הבית והודיע לו חד משמעית כי אינו מאשר את הכנסת הרכיב לשימוש במפעל. בעל הבית ניסה להתווכח ולהסביר כי על המוצר יש הכשר, גם אם של גוף כשרות פחות מחמיר, אולם המשגיח עמד בשלו. הוויכוח הסתיים כאשר המשגיח שלח את ידו לעבר תעודת הכשרות התלויה על הקיר כדי לקחתה. בעל הבית נכנע והורה לעובדיו להיפטר בהקדם מהשקים הרבים שהונחו במחסן, למרות ההפסד הכספי הניכר.

יש להניח שאף אחד מאיתנו לא יתרשם מאישיותו הרוחנית הנעלה של בעל המפעל ומדקדוקו במצוות. הרי ברור שהוא כלל לא התכוון להדר בכשרות, אלא בסך הכל רצה לשמור על תעודת הכשרות כדי שעסקיו לא ייפגעו.

אם נשים לרגע לב נראה שלכאורה הפסוק העוסק בכלאי הכרם, סוג הכלאים החמור ביותר מבין סוגי הכלאים (כי הן התבואה והן הענבים אסורים בהנאה), נוקט בדיוק בשיטה הזו, ואומר בעצם: אל תזרע כלאים בכרמך כדי שהיבול לא יקדש, כלומר יהיה אסור בהנאה כפי דרשת חז"ל הדורשים את המילים תקדש

כרם אורגני ברמת הגולן

מצוות ועבירות יוצרות מציאות

נראה שהעניין פה הוא, כמובן, לא רק החשש מהפסד כספי (למרות שהתורה חסה על ממון של ישראל). יש כאן אמירה עמוקה יותר. אל תזרע כלאי הכרם, כי אם תעשה זאת – תיצור קלקול גדול, התבואה לא רק שלא תוכל לשמש לשימוש אליו היא נועדה, להחיות בני אדם, אלא שהיא לא תוכל לשמש לשום שימוש אחר ותהיה טעונה שריפה.

כשאדם עובר עבירה הוא יוצר מציאות שלא הייתה קודם לכן, כך שהעולם הופך להיות מושחת יותר אחרי החטא. כמובן, אם הוא עושה מצווה, הוא יוצר מציאות הפוכה, חיובית יותר, שלא הייתה קודם לכן, שונה מהמציאות הרגילה והמקובלת בעולם. הזוהר והמקובלים הרבו

הירדן והגליל, כך שברגע שכלה הפרי מכל ארץ יהודה לא ניתן יותר להמשיך לאכול אותו יותר ביהודה, אך ניתן להמשיך ולאכול אותו בגליל, אם הוא עדיין נמצא שם בשדה. המשנה ממשיכה ומבארת כי אזור לוד דינו כארץ יהודה, כך ששפלת לוד דינה כשפלת הדרום (=שפלת יהודה) וההר של לוד דינו כהר המלך. מהתוספתא משמע שהר המלך הוא הר של יהודה. ר' שמעון חולק וסובר שדין החלוקה לשלוש ארצות נאמר רק בארץ יהודה, ואילו בשאר ארץ ישראל אפשר לאכול עד שיכלו הפירות מן המקום האחרון בארץ ישראל בו הם גדלים, והמקום הזה הוא הר המלך.

מי אתה הר המלך?

מקורות שונים בדברי חז"ל, חלקם אגדתיים וחלקם הלכתיים גרמו לבלבול בזיהוי של הר המלך. מחלק מהמקורות נראה כי הר המלך הוא כינוי לכל אזור ההר של ארץ ישראל המערבית, מהמשניות שהבאנו ממסכת שביעית נראה כי הר המלך הוא ההר באזור יהודה, וממקורות אחרים נראה כי הר המלך הוא הר אפרים. בן ציון סגל סבור שבתחילה הר המלך שימש ככינוי לאזור הר אפרים, אולם בהמשך הכינוי התרחב וכלל את כל אזור ההר של ארץ ישראל המערבית. יש לציין כי הייתה כנראה גם עיר בשם הר המלך בתוך חבל הארץ הר המלך. ככל הנראה הכינוי המקורי 'הר המלך' יועד לאזור בנימין, מדרום למקום ישיבתם של הכותים, שנכבש על ידי החשמונאים שיישבו אותו באוכלוסייה יהודית רבה. זו אולי הסיבה שחבל הארץ הזה נקרא 'הר המלך' כי הוא יושב על ידי המלכים החשמונאיים, ביוזמה ממשלתית ולא כהתיישבות של יחידים. גם בגיטין נזכר 'אזכר שלינאי המלך היו שישים עיירות בהר המלך. יובל שחר סבור כי הר המלך הוא מערב השומרון שיושב על ידי המלכים החשמונאיים. כך לדעתו עולה מדברי הירושלמי הדנים בעניינו.

הר המלך נחשב כאזור מרובה אוכלוסין באופן מיוחד. הדבר מובן לאור הפעילות הממלכתית ליישובו וגם לאור פוריותו הרבה. הוא מוזכר באגדות החורבן כאחד המקומות שחרבו על ידי הרומאים, והיה זה בגלל תרנגול ותרגולת. ככל הנראה היה זה כתוצאה ממרד בר כוכבא. לא משנה היכן בדיוק הוא היה, יש להצטער צער רב על חורבנו, ולשמוח שמחה גדולה בבנייתו המחודשת.

הר אפרים. האם זהו הר המלך?

להאריך בגודל הבניין שעושה מי שמקיים מצווה ולעומתו גודל החורבן של העובר עבירה. כשאדם רואה דברים אלו קל לו יותר לדקוף אחרי המצווה ולברוח מן העבירה.

קדושה - יציאה מגדר הרגיל בעולם, לטוב ולמוטב

בכך מוסבר גם השימוש בשורש קד"ש, שבדרך כלל מקושר בתודעתנו למשהו חיובי ונאצל. קדוש, פירוש: מופרש, יוצא מגדר הרגיל בעולם, לטוב או למוטב. אדם שעבד על מידותיו והתעלה הופך להיות קדוש - הוא חורג מהמקובל בעולם הזה. לחילופין, בני אדם שיעדו עצמם לעבירה של עריות הן קדשה וקדש, כפי שמופיע בפרשתנו (דברים כג יח). הם חורגים מגדר העולם - לרעה. גם כלאי הכרם הם קודש במשמעותו השלילית. כשהאדם זורע כרם יחד עם ירקות, אז הוא פוגע בסדר האלוקי שהקב"ה טבע בבריאה. המציאות הרגילה בעולם היא של אדם שעובד את אדמתו לצורך פרנסתו וקיומו הפיזי. תוצרתו איננה קדושה לא לכיוון השלילי ולא לכיוון החיובי. אם הוא מגדל את גידוליו בצורה מעוותת (כלאים למשל) - הגידולים מתקדשים וטעונים שריפה. לחילופין, אם הוא משתמש בהם לצורך הבאת מנחות ונסכים לבית המקדש - הם הופכים להיות קדושים, במובן החיובי.

השימוש בגידולים חקלאיים והפיכתם לקדושים במובן החיובי אפשריים לא רק בהיבט של מקדש. רבים מהגידולים החקלאיים שאכלנו השנה הם קדושים בקדושת שביעית. וגם בשאר השנים "כל המביא דורון לתלמיד חכם כאילו הקריב ביכורים" (כתובות קה ע"ב), וכן "הרוצה לנסך יין על גבי המזבח - ימלא גרונו של תלמידי חכמים יין" (יומא עא ע"א), "ואין הדבר הזה שיהיו התלמידי חכמים להוטים אחרי האכילה והשתיה, חס ושלו, שימלא גרונו כמלעיט את הגרגרן, אלא העניין הוא... כי התלמידי חכמים הקדושים בדרכיהם ובכל מעשיהם הנה הם ממש כמקדש וכמזבח, מפני שהשכינה שורה עליהם כמו שהיתה שורה במקדש ממש. והנה הנקרב להם כנקרב על גבי המזבח, ומילוי גרונו תחת מילוי הספלים" (מסילת ישרים פרק כו - מידת הקדושה ודרך קנייתה). על האיש הקדוש אומר הרמח"ל באותו פרק במסילת ישרים שהוא "הדבק תמיד לאלוקיו ונפשו מתהלכת בין המושכלות האמיתיות באהבת בוראו ויראתו". הרצון לצאת מגדר הטבע הרגיל, יכול לפנות לכיוונים מנוגדים - האחד רצוי והשני שנאוי. ויהי רצון שמנחה להתקדש בקדושה הרצויה, קדושת בוראנו.

הר המלך

"שלוש ארצות לביעור: יהודה ועבר הירדן והגליל... וביהודה: ההר השפלה והעמק. ושפלת לוד כשפלת הדרום, וההר שלה כהר המלך... רבי שמעון אומר: לא אמרו שלוש ארצות אלא ביהודה, ושאר כל הארצות כהר המלך (שביעית ט ב-ג) אי זהו הר שלה {של יהודה}? זה הר המלך". (תוספתא שביעית ז י')

הר המלך בביעור פירות שביעית

כבר הסברנו בעבר שעל פי דברי המשנה חובת ביעור פירות שביעית חלה בהתאם לכילוי הפירות מן השדה בכל אחת משלוש הארצות של ארץ ישראל: יהודה, עבר